

RIIGIKOHUS

Riigikohtu praktika kriminaal- ja väärteoasjades september–detsember 2021

Riigikohtu praktika ülevaade

Risto Uustal
peaspetsialist

Kaisa Tiru
nõunik

Annabel Saluri
praktikant

**Tartu
2022**

1. STATISTILINE ÜLEVAADE.....	3
2. RIIGIKOHTU PRAKTIKA	4
2.1. Materiaalõigus.....	4
2.1.1. Süüteo jätkuvus (1-19-7473/180)	4
2.1.2. Maksejõuetuse põhjustamine (1-19-7473/180).....	4
2.1.3. Karistuste liitmine (1-20-1503/80).....	5
2.1.4. Teadlik eneseohustamine (1-20-3046/33).....	5
2.1.5. Karistusregistri andmete õiguslik tähendus (4-21-2430/19).....	5
2.1.6. Turumanipulatsioon (4-20-2732/34)	6
2.1.7. Tegevusloata vedu (4-21-1587/15)	6
2.1.8. Kannatanu nõusolek lähenemiskeelu rikkumisel (1-20-2883/30).....	7
2.1.9. Tubakatoote käitlemise korra rikkumine (4-21-1358/24).....	7
2.1.10. Kanepi kasvatamise karistusõiguslikud eripärad (1-19-7453/106)	8
2.2. Menetlusõigus.....	9
2.2.1. Tervise kahjustamisega tekitatud varalise kahju hüvitamise ulatus (1-20-2438/33).....	9
2.2.2. Mittevaralise kahju hüvitamise põhimõtted (1-20-3535/66).....	9
2.2.3. Süüteomenetluses tekitatud kahju hüvitamine (4-21-222/20 ja 1-17-7478/24) ...	9
2.2.4. Tõendite hindamine (4-21-950/20).....	10
2.2.5. Apellatsioonõigusest loobumine (1-21-1916/36).....	10
2.2.6. Teistetavas asjas uue otsuse tegemine (1-17-7478/28)	11
2.2.7. Vahistamistähtaja pikendamine kohtueelses menetluses (1-20-8068/85)	11
2.2.8. Vahistuse jätkuva põhjendatuse kontroll kohtulikus eelmenetluses (1-21-2771/86).....	12
2.2.9. Kautsjoni kohaldamise ja selle suuruse peale kaebuse esitamine (1-20-8210/76).	13
2.2.10. Psühhiaatrilise sundravi muutmise kord (1-20-6639/73)	13
2.2.11. Sundravile allutatava isiku osalemine sundravi menetluses (1-21-1897/25)	14
2.2.12. Välisriigi kohtuotsuse ja muu asutuse otsuse tunnustamine ja täitmine (1-21-356/28)	14
2.2.13. Kohtuotsuse tõlkimine ja tõlke kättesaadavaks tegemine otsuse jõustumise eeldusena (1-20-6129/42).....	15
2.2.14. Kriminaalmenetluse kulude hüvitamine (1-20-2473/58)	15
2.2.15. Kohtuliku arutamise vahetus lühimenetluses (1-19-10054/101)	15
LISA 1.....	16

1. STATISTILINE ÜLEVAADE

Riigikohtu kriminaalkolleegium võttis perioodil 01.09.2021–31.12.2021 menetlusse 7 kassatsiooni, 6 määruskaebust ja 4 teistmisavaldust. Samal perioodil tegi Riigikohus põhistatud lahendi 28 süüteoasjas, millest 20 olid kriminaalasjad ja 8 väärteoasjad. Kolleegiumi kogu koosseisus lahendati kaks kriminaalasja. Ühele määrusele kirjutati ka eriarvamus.

Vaatluse all oleval perioodil tegi kriminaalkolleegium lahendeid nii materiaa lõiguse kui ka menetlusõiguse teemadel. Materiaa lõiguse puhul käsitles kriminaalkolleegium näiteks maksejõuetuse põhjustamist, turomanipulatsiooni, tegevusloata ja keelatud majandustegevust, lähenemiskeelu rikkumist ja narkootilise ja psühhotroopse aine suures koguses ebaseadusliku käitlemist. Menetlusõiguse valdkonnast analüüsis kriminaalkolleegium valitud perioodil näiteks menetluskulude hüvitamist, süüteomenetluses tekitatud kahju hüvitamist, lühimenetluses tunnistajate küsitlemist ning tõkendina kohaldatud vahistamise vaidlustamist.¹

Kõik vaadeldava perioodi kriminaalkolleegiumi lahendid koos märksõnade ja annotatsioonidega on leitavad [siit](#).

Vaatamata sellele, et tegemist on Riigikohtu praktika ülevaatega, tuleb silmas pidada, et Riigikohus võtab õiguslikke seisukohti üksnes kohtulahendites. Ülevaates esitatu ei ole võrdsustatav Riigikohtu lahendites väljendatud seisukohtadega.

¹ Kõikide käsitletud teemade kohta vt lähemalt Lisa 1.

2. RIIGIKOHTU PRAKTIKA

2.1. Materiaalõigus

2.1.1. Süüteo jätkuvus ([1-19-7473/180](#))

Riigikohtu kriminaalkolleegium selgitas kriminaalasjas nr [1-19-7473/180](#) tehtud määruses, et mitme üksikteo lugemist üheks jätkuvaks süüteoaks ei välista pelgalt see, et osa nendest üksiktegedest oleksid eraldivõetuna käsitatavad süüteo täideviimisenä, osa aga süüteo kaasaaitamisenä või kihutamisenä. Jätkuva süüteo piiritlemisel on esiplaanil üksiktegede faktiline, mitte karistusõiguslik kokkukuuluvus. Oluline on see, kas keskmine objektiivne kõrvaltvaataja tajub üksiktegedusid sellistena, et need on olemuslikult ja sisuliselt seotud ning moodustavad ühe tervikliku käitumisaktide ahela.²

2.1.2. Maksejõuetuse põhjustamine ([1-19-7473/180](#))

Kolleegium selgitas lahendis [1-19-7473/180](#) näilike tehingute käsitlemist maksejõuetuse põhjustamise kuriteokoosseisu kontekstis.³ Riigikohus märkis, et juhul kui KarS § 384 lg-s 1 nimetatud juriidilisest isikust võlgniku varaline seisund on halvenenud seetõttu, et juhtorgani esindusõiguslik liige on teinud võlgniku varast teisele isikule väljamakseid, ilma et võlgnik oleks selle eest vastusooritust saanud, tuleb kõigepealt tuvastada, milline oli poolte tegelik tahe vara üleandmisel. Näiteks kui võlgnikust maksja (tema esindaja) ja vara saaja (tema esindaja) leppisid kokku (olid ühisel arusaamal), et vara maksjale (mingis osas) ei tagastatagi, kuid selle varjamiseks vormistatakse väljamaksed laenuna (VÕS § 396), on pooltevaheline laenuleping TsÜS § 89 lg 1 kohaselt näilik ja seega tühine (TsÜS § 89 lg 2). Sellisel juhul varjatakse laenulepinguga, mis ei vasta poolte tegelikule tahtele, seda tehingut, mille pooled tegelikult tegid ehk kinget (VÕS § 259 jj). Käsitledes kõnealusel olukorras küsimust, kas pankrotistunud võlgniku juhtorgani liige kahjustas KarS § 384 lg 1 mõttes kohustustevastaselt võlgniku varalist seisundit, tuleb anda hinnang poolte vahel tegelikult sõlmitud kinklepingule, mitte selle varjamiseks tehtud näilikule laenutehingule. Laenulepingu näilikkuse korral pole selle tingimuste majanduslikul ebamõistlikkusele võlgniku vaatepunktist KarS § 384 lg 1 kohaldamisel iseseisvat õiguslikku tähendust. Küll võivad laenulepingu ebatavaliselt kahjulikud tingimused olla kaudne argument, mis kinnitab laenulepingu näilikkust ja varjatud tehingu olemasolu. Siiski võib ka teise tehingu varjamiseks näiliku laenulepingu sõlmimine, samuti mingi muu tehing, mis on suunatud tegelike tehingute ja õigussuhete varjamisele, olla käsitatav KarS § 384 lg 1 mõttes koosseisupärase teona. Seda näiteks juhul, kui kõnesoleva tehinguga loodud õigusnäivus (kaas)põhjustab selle, et võlgnikul jäävad õigel ajal astumata asjakohased sammud enda kahjustatud varalise seisundi taastamiseks.

Riigikohus juhtis tähelepanu ka sellele, et kui pankrotistunud isiku võlausaldaja või viimase esindaja esitab võlgniku pankrotimenetluses tunnustamiseks nõude, mille alusetust ta teab, on see üldjuhul karistatav KarS § 209, mitte § 384 lg 1 järgi.

Samuti asus kriminaalkolleegium seisukohale, et alates 1. jaanuarist 2015 hakkab maksejõuetuse põhjustamise kui kuriteo (KarS § 384) aegumistähtaeg kulgema alles sellest ajast, kui on täidetud nii paragrahvi esimesest kui ka teisest lõikest tulenevad eeldused toimepanija karistamiseks.⁴

² RKKKm [1-19-7473/180](#), p-d 31-34.

³ RKKKm [1-19-7473/180](#), p 43.

⁴ RKKKm [1-19-7473/180](#), p 30.

2.1.3. Karistuste liitmine ([1-20-1503/80](#))

Riigikohtu kriminaalkolleegium selgitas otsuses nr [1-20-1503/80](#), et KarS § 65 lg 1 alusel saab karistusele liita üksnes jõustunud kohtuotsusega mõistetud karistuse. Seejuures võib KrMS § 216 lg 3 p 1 alusel mitme kriminaalasja ühiseks menetluseks ühendamine aidata vältida karistuste liitmisel tekkivaid probleeme. Kui süüdistusi arutatakse siiski erinevates menetlustes, saab jõustunud karistused KrMS § 413 alusel vajaduse korral liita täitmiskohtunik.⁵ Samas, kui varasema otsusega mõistetud karistus tingib hilisemas otsuses liitkaristuse moodustamise ja varasem otsus tühistatakse, on hilisema otsuse puhul teistmise aluseks KrMS § 366 p 4.⁶

2.1.4. Teadlik eneseohustamine ([1-20-3046/33](#))

Riigikohtu kriminaalkolleegium selgitas kriminaalasjas nr [1-20-3046/33](#), et tagajärje omistamise teo toimepanijale võib välistada kannatanu enda ebakohane käitumine ning oma õigushüvede ohtu asetamine ehk (teadlik) eneseohustamine. Teadlik eneseohustamine hõlmab ka tahtlikku provokatsiooni, s.o sisuliselt ründe väljameelitamise ohukordi. Teoga põhjustatud tagajärge ei ole alust isikule omistada olukorras, kus kannatanust lähtuval (teadlikule) provokatsioonile reageeritakse viisil, mis on provokatsiooni olemust ja kaasnevaid asjaolusid kogumis arvestades oodatav ja adekvaatne.⁷

2.1.5. Karistusregistri andmete õiguslik tähendus ([4-21-2430/19](#))

Otsuses nr [4-21-2430/19](#) selgitas kriminaalkolleegium, et karistusregistri kanded on deklaratiivsed, mitte õigust loovad ehk konstitutiivsed. See tähendab muu hulgas, et olukorras, kus karistusregistri vastutav töötleja on jätnud täitmata enda kohustuse karistusandmed seaduses sätestatud tähtaja möödumisel registrist kustutada, ei saa registrist ekslikult kustutamata andmetele õiguslikku tähendust omistada.⁸

Menetluslikult on ennekõike kohtuvälise menetleja otsuse vaidlustanud menetlusaluse isiku ja tema kaitsja ülesanne juhtida kohtu tähelepanu sellele, et karistusandmed on registrist ekslikult kustutamata, kahjustades menetlusaluse isiku huve. Siiski tuleb ka kohtul endal kontrollida, kas pole ilmselget põhjust kahelda registriandmete õigsuses.⁹

Kui karistusregistrist on kustutamata rahatrahv, mille kohaldamise kohta tehtud otsuse jõustumisest on möödas üle nelja aasta, annab see põhjendatud aluse kahelda, kas karistus võib olla KarRS § 24 lg 1 p 11 järgi kustunud. Sellises olukorras on ennekõike kohtuvälise menetleja ülesanne tõendada neid asjaolusid, mille tõttu on karistus veel kehtiv (nt rahatrahvi osastamine (VTMS § 57 lg 1 p 12 ja § 74 lg 1 p 13), täitmisele pööramise aegumise peatumine (KarS § 82 lg 2 p-d 3 ja 4) või täitemenetluse läbiviimise aegumise peatumine (KarS § 82 lg 4)).¹⁰

Kui maakohus põhjendatud aluse korral karistusregistri andmete kehtivust ei kontrollinud, vaid tugines karistust mõistes tõsikindlalt tuvastamata asjaolule, et menetlusalusel isikul on kümme kehtivat väärteokaristust, siis see on käsitletav väärteomenetlusõiguse olulise rikkumisena VTMS § 150 lg 2 mõttes.¹¹

⁵ RKKKo [1-20-1503/80](#), p 9.

⁶ RKKKo [1-20-1503/80](#), p 7.

⁷ RKKKo [1-20-3046/33](#), p 38.

⁸ RKKKo [4-21-2430/19](#), p 8.

⁹ RKKKo [4-21-2430/19](#), p 9.

¹⁰ RKKKo [4-21-2430/19](#), p 11.

¹¹ RKKKo [4-21-2430/19](#), p 12

2.1.6. Turumanipulatsioon ([4-20-2732/34](#))

Riigikohtu kriminaalkolleegium selgitas väärteoasjas nr [4-20-2732/34](#) KarS § 398¹ lg-s 1 sätestatud turumanipulatsiooni väärteokoosseisu, leides kokkuvõtvalt, et turumanipulatsioonina on käsitatav üksnes tegu, mis realselt finantsturu käibe usaldusväärsust kahjustab või on vähemasti kohane taolise mõju esilekutsumiseks. Teisisõnu saab KarS § 398¹ lg 1 alusel karistada üksnes finantsturgu mõjutava teo, turgu tõenäoliselt mõjutava teo või taolise teo katse eest. Sellise mõju hindamisel on lähtepunktiks turukuritarvituse määruse I lisas¹² kirjeldatud manipuleeriva tegevuse tunnused, mis võimaldavad tuvastada, kas ja millist mõju konkreetne tegevus turule avaldas või võis tõenäoliselt avaldada.¹³ Neile tunnustele vastavad faktilised asjaolud tuleb kajastada juba väärteoprotokollis.¹⁴ Lisaks selgitas kolleegium, et KarS § 398¹ lg 1 eeldab subjektiivselt küljest üldjuhul tahtlust.¹⁵

2.1.7. Tegevusloata vedu ([4-21-1587/15](#))

Riigikohtu kriminaalkolleegium selgitas otsuses nr [4-21-1587/15](#) autoveo tegevusloa kohustuslikkusega seonduvat. Kohus märkis, et AutoVS § 5 lg 1 järgi on tegevusloa üldiselt nõutav. Kui on tuvastatud tingimused, mille kohaselt on tegevusloa üldjuhul nõutav, tuleb kontrollida, kas esinevad asjaolud, mis välistavad tegevusloa kohustuslikkuse.¹⁶

Tegevusloata vedu reguleerib teiste hulgas AutoVS § 6. Nii võib viidatud normi esimese lõike kohaselt tegevusloata korraldada tasulist veosevedu, mis on sätestatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 1072/2009 art 1 lg-s 5, kui välislepingus pole sätestatud teisiti. Lisaks on AutoVS § 6 lg-s 2 loetletud täiendavad erandid, mis kehtivad teatud tingimustele vastavatele riigisisestele veosevedudele.¹⁷ AutoVS § 6 lg 2 puhul tuleb silmas pidada, et selles toodud loetelu täiendab sama paragrahvi esimeses lõikes viidatud erandite kataloogi. Nimelt viitab AutoVS § 6 lg 1 määrusele nr 1072/2009, kuid lõige 2 sätestab erandid sõnaselgelt lisaks lõikes 1 märgitule. Seega ei tule AutoVS § 6 lg 2 erandeid kohaldades arvestada määruse nr 1072/2009 art 1 lg 5 tingimusi.¹⁸

AutoVS § 6 lg 2 p-i 3 kohaselt võib puidutööstusettevõtja tegevusloata teostada kütte- või hakkpuidu vedu ostja või töötaja juurde 50 kilomeetri raadiuses kohast, kus asub puidutööstusettevõtja tegevuskohtsätestatud. Nimetatud erandi kohta märkis kolleegium, et selle kohaldamiseks ei pea veos olema vedaja omandis. Lisaks tuleb osutatud erandit tõlgendada selliselt, et see ei hõlma mitte üksnes kütte- ja hakkpuidu, vaid ka puidupelleti vedu.¹⁹

Viimaks selgitas kolleegium, et KarS §-s 372 ja AutoVS §-s 53 sätestatud väärteokoosseisud ei ole üld- ja erinormi suhtes.²⁰

¹² Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 596/2014, 16. aprill 2014, mis käsitleb turukuritarvitusi (turukuritarvituse määrus) ning millega tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2003/6/EÜ ja komisjoni direktiivid 2003/124/EÜ, 2003/125/EÜ ja 2004/72/EÜ.

¹³ RKKKo [4-20-2732/34](#), p 13.

¹⁴ RKKKo [4-20-2732/34](#), p 14.

¹⁵ RKKKo [4-20-2732/34](#), p 15.

¹⁶ RKKKo [4-21-1587/15](#), p 9.

¹⁷ RKKKo [4-21-1587/15](#), p 10.

¹⁸ RKKKo [4-21-1587/15](#), p 13.

¹⁹ RKKKo [4-21-1587/15](#), p 14.

²⁰ RKKKo [4-21-1587/15](#), p 15.

2.1.8. Kannatanu nõusolek lähenemiskeelu rikkumisel ([1-20-2883/30](#))

Otsuses nr [1-20-2883/30](#) selgitas kriminaalkolleegium, kuidas tuleb KarS § 331² sätestatud süüteo koosseisu puhul hinnata kannatanu nõusolekut lähenemiskeelu rikkumise korral.

Riigikohus selgitas, et õigustatud isik võib lähenemiskeelust tulenevaid õigusi käsutada, andes lähenemiskeelu adressaadile kui kohustatud isikule – enda määratud tingimustel ja ulatuses – loa endale läheneda ja endaga suhelda. Õigustatud isik saab seega nõuda lähenemiskeelu adressaadilt lähenemiskeelu tingimuste järgimist, kuid see ei kohusta õigustatud isikut seda tegema ega piira tema õigust soovi korral lähenemiskeelu adressaadiga suhelda.²¹ Kannatanu nõusolek välistab KarS §-s 331² sätestatud kuriteo puhul teo süüteo koosseisupärasuse, mitte selle õigusvastasuse.²²

Kolleegium lisas, et õigustatud isiku nõusolek lähenemiskeelu tingimustest kõrvalekaldumiseks välistab lähenemiskeelu rikkumise üksnes a) juhul, kui õigustatud isik andis sellise nõusoleku teadlikult ja vabatahtlikult välise surveta, ning b) ulatuses, milles kohustatud isiku lähenemiskeeldu eirav käitumine jääb kannatanu nõusolekuga lubatu piiridesse. Lisaks peab õigustatud isiku nõusolek olema antud enne teo toimepanemist ja kehtima veel ka ajal, kui lähenemiskeelu adressaat suhtleb õigustatud isikuga või läheneb talle kohtuotsusega keelatud viisil. Õigustatud isiku nõusolekuna ei saa käsitada lihtsalt lähenemiskeelu rikkumise aktsepteerimist või selle talumist hirmust teo toimepanija ees.²³

Kui lähenemiskeelu tingimusi rikkunu väidab, et tal oli selleks õigustatud isiku nõusolek, on tegemist aktiivse kaitseväitega, mida inimene peab üldjuhul ka ise tõendama või vähemasti looma menetlejale reaalse võimaluse oma väite kontrollimiseks. See on nii eriti olukorras, kus toimepanija varasem käitumine annab põhjendatud aluse arvata, et ta võib olla nõusoleku saamiseks kannatanut ühel või teisel moel survestanud.²⁴

2.1.9. Tubakatoote käitlemise korra rikkumine ([4-21-1358/24](#))

Riigikohtu kriminaalkolleegium selgitas lahendis nr [4-21-1358/24](#) tubakatoote käitlemise korra rikkumisega seonduvat.

Kuigi TubS § 39 teokirjelduses ei ole käitlemist teoviisina sõnaselgelt nimetatud, peab selle järgi karistamiseks tuvastama tubakatoote või sellega seotud toote käitlemise TubS § 6 lg 1 mõttes.²⁵ Samuti kehtib TubS § 39 puhul põhimõte, et nõuetele mittevastavate tubakatoodete käitlemine on üldjuhul alati keelatud, s.o iseenesest ebaseaduslik. Küll aga tuleb TubS § 39 järgi karistamiseks kontrollida, kas ei esine asjaolusid, mil kirjeldatud tegevus on seaduse kohaselt erandina lubatud.²⁶

Väär on arusaam, et juhul, kui täisealine reisija toimetab Eestisse kaubandusliku koguse alampiiri (ATKEAS § 57¹ p 1) ületavas määras tubakatooteid, ei ole tubakatoodete käitlemise eesmärgil iseseisvat tähendust. TubS § 1 lg 4 p-s 2 nimetatud erand annab sõnaselgelt õiguse tubakaseaduse nõuetele mittevastavate tubakatoodete Eestisse toomiseks kogusest sõltumata, kui seda tehakse mitteäriks eesmärgil. Sellisel juhul tuleb TubS § 39 järgi karistamiseks tuvastada äriks eesmärk, mis on subjektiivse koosseisu element ja mille tõendamise kohustus

²¹ RKKKo [1-20-2883/30](#), p 22.

²² RKKKo [1-20-2883/30](#), p 25.

²³ RKKKo [1-20-2883/30](#), p 26.

²⁴ RKKKo [1-20-2883/30](#), p 28. Vt ka viidatud RKKKo [1-19-7945/137](#), p 25.

²⁵ RKKKo [4-21-1358/24](#), p 7.

²⁶ RKKKo [4-21-1358/24](#), p 9.

lasub riigil. Sealjuures ei saa kaubanduslikku kogust TubS § 6 lg 1 p 3 tähenduses automaatselt ärilise eesmärgiga võrdsustada.²⁷

TubS § 51 lg 6 sätestab, et §-s 39 nimetatud väärteo toimepanemise vahetuks objektiks olnud ese konfiskeeritakse. Juhul, kui ei ole tõendatud vastupidist, tuleb alla kaubandusliku koguse alammäära jäävat osa käsitada isiklikul otstarbel käideldavana. See tähendab, et sellises olukorras saab konfiskeerida vaid seda ületavat osa ehk ärilisel eesmärgil käideldud tubakatooteid.²⁸

2.1.10. Kanepi kasvatamise karistusõiguslikud eripärad ([1-19-7453/106](#))

Riigikohus selgitas kriminaalasjas nr [1-19-7453/106](#) tehtud otsuses kanepi kasvatamise karistusõiguslikke eripärasid.

Kriminaalkollegium leidis, et KarS § 188 hõlmab erinormina ammendavalt kogu kanepi kasvatamise (külvamisest kuni mahalõikamiseni) ebaõiguse. Seetõttu välistab KarS § 188 kanepi kasvatamise (täiendava) kvalifitseerimise narkootilise aine suures koguses käitlemise (KarS § 184) või selle katsena (KarS § 25).²⁹

KarS §-s 188 sätestatud kuriteo objekt on kasvav taim ning sellega tehtavaid toiminguid tuleb kuni taime mahalõikamiseni või sellest osade eraldamiseni eristada samast taimest valmistatud narkootilise aine käitlemisest KarS § 184 tähenduses. Narkootiliseks aineks KarS § 184 mõttes saab kanepi alles pärast eraldamist kasvavast taimest.³⁰

Kui isik käitleb suures koguses narkootilise ainena käsitatavat kanepit, mille ta on eelnevalt ise kasvatanud, tuleb tema tegu tervikuna (nii kasvatamine kui ka käitlemine) kvalifitseerida üksnes KarS § 184 järgi. Sisuliselt kujutab KarS §-s 184 kirjeldatud tegu käsitletaval juhul endast süüdlase tegevuse hilisemat staadiumi, millega ohustatakse rahvatervist intensiivsemalt kui kanepi kasvatamisega. Eelkirjeldatud olukorras hõlmab KarS § 184, kui oluliselt suurema ebaõigusega tegu sellele eelnenud kanepitaimede kasvatamise KarS § 188 tähenduses ning seetõttu puudub üldjuhul vajadus nimetatud kuriteokoosseisu süüteo kvalifikatsioonis eraldi kajastada. Samuti ei moodusta KarS §-s 188 kirjeldatud käitumine KarS § 184 lg 2 p-s 2 sätestatud kvalifitseeritavat tunnust, s.t korduvust.³¹

²⁷ RKKKo [4-21-1358/24](#), p-d 10 ja 11.

²⁸ RKKKo [4-21-1358/24](#), p 14.

²⁹ RKKKo [1-19-7453/106](#), p 37.

³⁰ RKKKo [1-19-7453/106](#), p 37.

³¹ RKKKo [1-19-7453/106](#), p 39.

2.2. Menetlusõigus

2.2.1. Tervise kahjustamisega tekitatud varalise kahju hüvitamise ulatus ([1-20-2438/33](#))

Riigikohtu kriminaalkolleegium tegi 23. septembril otsuse asjas nr [1-20-2438/33](#), milles selgitas tervise kahjustamisega tekitatud varalise kahju hüvitamise ulatust.

Kriminaalkolleegium leidis, et VÕS § 130 lg-s 1 nimetatud vajaduse suurenemisest tingitud kulu hüvitamist võib kahjustatud isik nõuda enne kulude kandmist, samuti pole üldjuhul oluline, millisel eesmärgil kahjustatud isik saanud kahjuhüvitist tarvitab.³² Samuti asus kolleegium seisukohale, et VÕS § 127 lg 5 kohaselt ei saa kolmandate isikute vabatahtlikke makseid või muid sooritusi üldjuhul kannatanu kasuna arvesse võtta, kui nende eesmärk on üksnes kannatanu, mitte aga kahju tekitaja olukorra kergendamine.³³

2.2.2. Mittevaralise kahju hüvitamise põhimõtted ([1-20-3535/66](#))

Kolleegium selgitas lahendis nr [1-20-3535/66](#), et mittevaralise kahju hüvitise suuruse otsustab kohus VÕS § 127 lg 6 ja § 134 lg 5 ning KrMS § 38¹ lg 6 ja TsMS § 233 lg 1 kohaselt diskretsiooni alusel. Mõistliku rahasumma väljamõistmisel arvestab kohus, ja seda ka sõltumata poolte taotlustest, rikkumise laadi ja raskust, rikkuja süüd ning selle astet, poolte majanduslikku olukorda, kannatanu enda osa kahju tekkimises jt asjaolusid, millega arvestamata jätmise võiks kaasa tuua ebaõiglase hüvitise määramise.³⁴ Seejuures väljendab mittevaralise kahju hüvitis teatud ulatuses alati ka seda, millisel määral on rikkuja õigusvastane tegu konkreetse üksikjuhtumi asjaolusid silmas pidades hukkamõistetav.³⁵ Tuvastades väljamõistetava hüvitise suurust mõjutavad asjaolud, korrigeerib kohus hüvitist, sõltumata poolte taotlustest. Selle tegemata jätmise on oluline menetlusõiguse rikkumine KrMS § 339 lg 2 tähenduses.³⁶

2.2.3. Süüteomenetluses tekitatud kahju hüvitamine ([4-21-222/20](#) ja [1-17-7478/24](#))

Lahendis nr [4-21-222/20](#) selgitas kriminaalkolleegium väärteomenetluses tekitatud kahju hüvitamisega seondult, et SKHS § 11 lg 3 teisest lausest tulenevalt hüvitatakse mittevaraline kahju rahas ulatuses, milles see ei ole heastatav muude vahenditega, sealhulgas eksimuse tunnustamise ja vabandamisega. Sõltuvalt tuvastatud rikkumise iseloomust ja menetluse muudest üksikasjadest võivad rahalise kahjuhüvitise alternatiivina kõne alla tulla esmajoones just muud heastamismoodused: nt karistuse kergendamine, rikkumise tunnustamine või menetluskulude riigi kanda jätmise.³⁷

Menetlusele allutatud isik peab teatud ulatuses taluma piiranguid, ilma et tal tekiks õigus nõuda menetluse läbiviimisest tingitud kahju hüvitamist. Riigil tuleb kahju hüvitada esmajoones siis, kui menetluse läbiviimisega põhjustatud isiku õiguste riive on tavapärasest suurem: nt on õigeksmõistetute suhtes kohaldatud tõkendit või mõnda muud kriminaalmenetluse tagamise vahendit; sellise meetme kohaldamine on olnud tavalisest koormavam; menetleja on rikkunud süüliselt menetlusõigust. Niisiis ei too iga süüteomenetluses aset leidnud rikkumine kaasa riigi kohustust kahju hüvitada, vaid selleks peab kindlaks tegema täiendavad seaduses nimetatud eeldused. Igal üksikjuhul peab vaagima, kui ulatuslikult menetlusaluse isiku õigusi mõistliku

³² RKKKo [1-20-2438/33](#), p 33.

³³ RKKKo [1-20-2438/33](#), p 34.

³⁴ RKTCo [3-2-1-159-14](#), p 16, vt ka RKKKo [1-19-4422/107](#), p 21.3.

³⁵ RKTCo [3-2-1-18-13](#), p 29.

³⁶ RKKKo [1-20-3535/66](#), p-d 18 ja 19.

³⁷ RKKKm [4-21-222/20](#), p-d 27 ja 28, vt ka RKKKo [1-16-6179/111](#), p 89 ja [1-16-2675/108](#), p 20.

menetlusaja nõude rikkumisega riivati, ning sellest lähtudes otsustama, missugusel viisil on kohane kahju hüvitada.³⁸

Väärtegude aegumistähtjad on võrdluses kuritegude aegumistähtaegadega lühikesed (KarS § 81 lg 3). Selle menetlusliigi puhul ei saa kohaldada mitmeid menetlust tagavaid meetmeid, mida saab tarvitusele võtta kriminaalmenetluse raames: nt arestida vara ega kohaldada tõkendit, v.a siis, kui väärteomenetluse seadustik ei sätesta teisiti (VTMS §-d 36 ja 37). Üldjuhul ei ole ka toimepandud väärteo eest ette nähtud karistuse raskus tegur, millega võiks põhjendada isikule ülemääraste kannatuste tekitamist seoses pikka aega kestnud teadmatusega menetluse tulemi suhtes. Põhilised väärteomenetlusega kaasnevad piirangud seisnevad isiku kohustuses menetluses osaleda (nt ilmuda vajadusel menetlustoimingule). Kui ei saa sedastada, et väärteomenetluse alustamine ja läbiviimine põhjustas isikule märkimist väärivaid ebamugavusi või kannatusi, piisab rikkumise heastamiseks selle tunnistamisest, et kohtuvälises menetluses rikuti menetlusaluse isiku õigust asja lahendamisele mõistliku aja jooksul.³⁹

Lahendis nr [1-17-7478/24](#) selgitas kohus teistmismenetluses tekitatud kahju hüvitamist. Nimelt, varasema karistusega tekitatud kahjuna SKHS § 6 lg 1 mõttes tuleb käsitada ka teistmise korras tühistatud kohtuotsusega mõistetud ja riigile tasutud rahalist karistust, samuti süüdimõistetul selles kriminaalmenetluses liigselt tekkinud menetluskulu, sh ülemääraselt tasutud sundraha. Järelikult saab ka nende summade hüvitamine süüdistatavale tulla kõne alla alles pärast seda, kui kriminaalmenetlus on süüdistatava suhtes KrMS § 199 lg 1 p 1, 2 või 5 alusel lõpetatud või kui süüdistatav on kuriteos õigeks mõistetud.⁴⁰ Kahtlustatavana kinnipidamisega tekitatud kahju hüvitamine SKHS § 5 lg 1 p 2 alusel eeldab samuti isiku õigeksmõistmist või tema suhtes KrMS § 199 lg 1 p 1, 2 või 5 alusel kriminaalmenetluse lõpetamist.⁴¹ Süüdistataval või kaitsjal on võimalik esitada SKHS § 6 lg 1 või § 5 lg 1 p 2 alusel kahju hüvitamise taotlus uuendatud kriminaalmenetluses prokuratuurile (SKHS § 14 lg 2) või kriminaalasja kohtusse saatmise korral maakohtule (SKHS § 18 lg 1). See tuleb lahendada olenevalt kriminaalmenetluse lõpptulemusest.⁴²

2.2.4. Tõendite hindamine ([4-21-950/20](#))

Otsuses nr [4-21-950/20](#) selgitas kriminaalkolleegium, et isiku süüküsimuse lahendamisel tõendatusele ülemäära rangete nõuete esitamine on menetlusõiguse rikkumine. Kohtu otsus ei tohi küll tugineda oletustele ning peab olema kooskõlas üldiste loogikareeglite ning üldjuhul ka kriminoloogiliste seaduspäradega, kuid otsuse langetamise aluseks saab olla ka kohtu jälgitavalt esitatud seisukoht, et olemasolevad tõendid lubavad väita, et menetluse esemeks olevad sündmused leidsid aset suure tõenäosusega ning väljaspool mõistlikku kahtlust just sellisel moel, nagu see tuleneb vahetult uuritud tõendist või tõendikogumist.⁴³

2.2.5. Apellatsioonioigusest loobumine ([1-21-1916/36](#))

Lahendis nr [1-21-1916/36](#) märkis kolleegium, et appellatsioonioigusest loobumise eesmärk on vabastada maakohus tervikotsuse koostamise kohustusest ja/või kiirendada kohtuotsuse jõustumist olukorras, kus kõik kohtumenetluse pooled kinnitavad, et nad ei soovi kohtuotsust vaidlustada. Kui kohus kuulutab üksnes resolutiivotsuse (KrMS § 315 lg 4), jõustub see KrMS § 408 lg 1 alusel niipea, kui a) kõik kohtumenetluse pooled on kohtule teatanud

³⁸ RKKKm [4-21-222/20](#), p 29.

³⁹ RKKKm [4-21-222/20](#), p-d 30 ja 32.

⁴⁰ RKKK [1-17-7478/24](#), p 19.

⁴¹ RKKK [1-17-7478/24](#), p 20.

⁴² RKKK [1-17-7478/24](#), p 23.

⁴³ RKKKo [4-21-950/20](#), p 11. Vt ka viidatud RKKKo [1-20-1301/35](#), p 12.

apellatsioonidõigusest loobumisest või b) kui need kohtumenetluse pooled, kes ei tee kohtule avaldust apellatsioonidõigusest loobumise kohta, jätavad resolutiivotsuse kuulutamisesest seitsme päeva jooksul kohtule teatamata apellatsioonidõiguse kasutamise soovist (KrMS § 319 lg 1) või loobuvad sellest soovist. Peaks aga maakohus kuulutama tervikotsuse (KrMS § 315 lg 1), saab kohtuotsus enne apellatsioonitähataja (KrMS § 319 lg 2) möödumist jõustuda üksnes siis, kui kohtule teatavad apellatsioonidõigusest loobumisest eranditult kõik kohtumenetluse pooled.⁴⁴

Kohtumenetluse pool saab vaatamata apellatsioonidõigusest loobumisele esitada maakohu tervikotsuse peale apellatsioonitähataja jooksul apellatsiooni tingimusel, et tema apellatsioon või avaldus apellatsioonidõiguse kasutamise soovi kohta jõuab kohtuni enne seda, kui kõik teised kohtumenetluse pooled on kohtule teatanud enda apellatsioonidõigusest loobumisest. Juhul kui teised kohtumenetluse pooled loobuvad apellatsioonidõigusest pärast seda, kui esialgu apellatsioonidõigusest loobunu on esitanud maakohu tervikotsuse peale apellatsiooni või teatanud apellatsioonidõiguse kasutamise soovist, ei võta teiste kohtumenetluse poolte loobumine enam alul loobunult apellatsioonidõigust.⁴⁵

Õiguspraktika suunamiseks selgitas kolleegium veel järgmist. Käsitamaks süüdistatava loobumist apellatsioonidõigusest kehtivana, peab loobumisavaldus muu hulgas vastama süüdistatava tegelikule tahtele. Sellekohase hinnangu andmisel on võimalik lähtuda samadest kriteeriumidest, mida kohtupraktikas kasutatakse KrMS § 247 lg 2 teises lauses nimetatud süüdistatava tõelise tahte sisustamisel. Märgitu tähendab, et avaldust apellatsioonidõigusest loobumise kohta ei saa pidada süüdistatava tegelikule tahtele vastavaks ega kehtivaks esmajoones siis, kui süüdistatav on eksimuses loobumise sisu või õiguslike tagajärgede osas; kui süüdistatavat on mõjutatud apellatsioonidõigusest loobuma pettuse, ähvarduse või muu vägivaldaga või kui süüdistatav polnud apellatsioonidõigusest loobudes otsustusvõimeline.⁴⁶

2.2.6. Teistetavas asjas uue otsuse tegemine ([1-17-7478/28](#))

Lahendis nr [1-17-7478/28](#) selgitas Riigikohus, et teistetavas asjas uue otsuse tegemisel ei saa aluseks võtta teistmise tinginud kohtuotsuses tuvastatud faktilisi asjaolusid, sest need pole teistetavas asjas siduvad. Seega pole välistatud, et uuendatud kriminaalmenetluses tehakse väidetava kuriteo kohta kindlaks sellised asjaolud, mis erinevad teistmise tinginud kohtuotsuses tuvastatust. Samas, kui prokuratuur loobub teistmismenetluses süüdistusest, saab Riigikohus süüdistatava KrMS § 14 lg 2 ja § 301 alusel õigeks mõista ilma, et saadaks asja KrMS § 373 lg 2 alusel uueks arutamiseks tühistatud kohtulahendi teinud kohtule või Riigiprokuratuurile uue kohtueelse menetluse korraldamiseks.⁴⁷

2.2.7. Vahistamistähataja pikendamine kohtueelses menetluses ([1-20-8068/85](#))

Riigikohus selgitas asjas nr [1-20-8068/85](#) tehtud määruses, et pikendades kohtueelses menetluses vahistamistähataega kuue kuuni, tuleb kohtul ära näidata nii põhjendatud kuriteokahtlus esimese astme kuriteos kui ka vahistamisaluse olemasolu. Kui vahistamisalus seisneb uute kuritegude toimepanemise ohus, peab nimetatud ohu ja esimese astme kuriteo toimepanemise kahtluse vahel olema õiguslikult relevantne seos.⁴⁸

⁴⁴ RKKKo [1-21-1916/36](#), p 9.

⁴⁵ RKKKo [1-21-1916/36](#), p 12.

⁴⁶ RKKKo [1-21-1916/36](#), p 15. Vt ka viidatud RKKKo [3-1-1-81-11](#), p 26.1.

⁴⁷ RKKK [1-17-7478/24](#), p 14, vrd nt RKKKo [1-19-2585/57](#), p 8.

⁴⁸ RKKKm [1-20-8068/85](#), p-d 14–15.

2.2.8. Vahistuse jätkuva põhjendatuse kontroll kohtulikus eelmenetluses ([1-21-2771/86](#))

Määruses nr [1-21-2771/86](#) muutis Riigikohus oma varasemat seisukohta vahistuse põhjendatuse kontrolli osas eelmenetluses. Varasemas praktikas on leitud, et kohtu alla andmisel tehtav otsustus, millega jäetakse kohtueelsel uurimisel tõkendina kohaldatud vahistamine muutmata, kujutab endast küll olemuslikult tõkendi jätkuva kohaldamise põhjendatuse kontrolli, kuid kuna selles menetlusetapis ei ole veel tegemist kohtuliku arutamisega, ei laiene vaadeldavas küsimuses tehtud otsustusele KrMS § 275 lg 2 regulatsioon.⁴⁹ Nüüd leidis kolleegium, et KrMS § 275 sõnastusest ei tulene, et see kohalduks üksnes kohtuliku arutamise faasis. KrMS § 275 lg 2 eesmärk on vältida süüdistatava põhjendamatult pikaks ajaks vahi alla jäämist maakohtu menetluses ehk pärast KrMS §-st 131¹ tulenevate ajaliste piirangute lõppu olenemata sellest, millises kohtumenetluse etapis süüdistatav parasjagu vahi all viibib. Ka võrdse kohtlemise aspektist oleks raske põhjendada, miks ei ole kohtuliku eelmenetluse ajal vahistuses viibival isikul õigust vahistuse põhjendatuse regulaarsele kontrollile, samas kui kohtuliku arutamise ajal vahi all viibivale isikule on selline õigus tagatud. Sellest tulenevalt leidis kolleegium oma varasemat seisukohta muutes, et KrMS § 275 lg-s 2 nimetatud määruse koostamise üldised põhimõtted kehtivad ka kohtulikus eelmenetluses toimuvale vahistuse jätkuva põhjendatuse kontrollile. See tähendab, et maakohturnikul tuleb järgida KrMS § 275 lg-s 2 nimetatud määruse kohta sätestatud ka kohtu alla andmisel toimuva vahistuse jätkuva põhjendatuse kontrolli raames.⁵⁰

Kolleegium lisas, et kuna kohtu alla andmisel kontrollitakse vahistuse jätkuvat põhjendatust KrMS § 275 lg 2 mõttes, on vajalik silmas pidada järgmist. KrMS § 258 lg 1 p 1 kohustab kohtunikku korraldama tõkendi muutmise või tühistamise otsustamiseks või tõkendi kohaldamise taotluse läbivaatamiseks eelistungi. Vahistuse põhjendatuse kontrolli raames võtab kohus seisukoha nii vahistamise tühistamise kohta kui ka isiku põhiõigusi vähem riivavate asendustõkendite kohaldamise võimalikkuse kohta, mistõttu ei ole kohtuliku eelmenetluse regulatsiooni kohaselt lubatud teha kohtueelses menetluses kohaldatud tõkendi muutmata jätmise kohta lõplikku otsustust ilma eelistungita. Lisaks reguleerivad kohtu alla andmisega kaasnevat tõkendi jätkuva põhjendatuse kontrolli KrMS § 259 lg-d 2 ja 3, mille järgi on prokuröri ja kaitsja osavõtt eelistungist kohustuslik ning vajaduse korral tuleb kohtul istungile kutsuda ka vahistatu. Kui kohtu alla andmine toimub eelistungit korraldamata ning kohtueelses menetluses on süüdistatava suhtes tõkendina kohaldatud vahistamist, tuleb kohtu alla andmise määruse seisukohta tõkendi muutmata jätmise suhtes käsitada esialgsena ning see ei kujuta endast olemuslikult vahistuse jätkuva põhjendatuse kontrolli lõplikku otsustust. Kohtueelses menetluses kohaldatud tõkendi jätkuv põhjendus otsustatakse lõplikult kohustusliku eelistungi käigus sõltumata kohtumenetluse poolte taotlusest. Nimetatud istung peab toimuma viivitamatult, mille tarbeks on kohtul võimalik leppida kokku eraldi istungiaeg üksnes konkreetse vahistamisküsimuse lahendamisel asjasse puutuvate isikutega.⁵¹

Eelistungi järel koostatud määruses sisalduv kohtueelses menetluses kohaldatud tõkendi kohta tehtud otsustus on KrMS § 387 lg-s 1 sätestatud tähtaega järgides vaidlustatav. Kohtumenetluse pooltel on võimalik vaidlustada kohtu alla andmisel üksnes maakohtu lõplikku otsustust tõkendi küsimuses, mis tähendab, et eelmenetlust toimetava kohtuniku esialgses kohtu alla andmise määruses sisalduvale otsustusele tõkendi muutmata jätmise kohta määruskaebeõigus ei laiene. Samas ei piira kohtueelses menetluses kohaldatud vahistamise tühistamise taotlusega samal ajal asendustõkendi kohaldamise taotluste esitamine süüdistatava õigust esitada vahistamise

⁴⁹ RKKKm [3-1-1-22-16](#), p 17.

⁵⁰ RKKKm [1-21-2771/86](#), p 10.

⁵¹ RKKKm [1-21-2771/86](#), p-d 11 ja 12.

jätkuva kohaldamise otsustuse peale määruskaebus – seda ka juhul, kui kohus on vaidlustatava määrusega asendustökendi kohaldamise taotluse rahuldanud.⁵²

Lahendile kirjutas [eriaryamuse](#) riigikohtunik Juhan Sarv, millega osaliselt ühines ka riigikohtunik Paavo Randma.

2.2.9. Kautsjoni kohaldamise ja selle suuruse peale kaebuse esitamine ([1-20-8210/76](#))

Riigikohtu kriminaalkolleegium selgitas otsuses nr [1-20-8210/76](#) kautsjoni kohaldamise ja suuruse peale kaebuse esitamist. Kolleegium märkis, et kriminaalmenetluse seadustik ei välista kautsjoni kohaldamata jätmise, kohaldamise ega kautsjoni suuruse vaidlustamist (KrMS § 385). KrMS § 385 p 7 keelab üksnes määruskaebuse esitamise kautsjoni põhjendatuse kontrollimise, s.o KrMS §-s 137 nimetatud määruse peale. Riigikohus leidis, et kautsjoni kohaldamist ja selle suuruse kindlaks määramist pole vaidlustusvõimaluse seisukohalt põhjendatud käsitleda erinevalt, sest kautsjon väljendub kohtu määratud tökendina rahasumma tasumises selleks ettenähtud kontole eesmärgiga tagada vahistatu osalemine kriminaalmenetluses ja vältida tema poolt uute kuritegude toimepanemine. Kautsjoni suurus on seega kautsjoni kohaldamise keskne küsimus. Samuti on oluline arvestada, et maakohtul on KrMS § 135 lg-st 4 tulenevalt kautsjoni suuruse määramisel lai hindamis- ja otsustusruum, sh ei sätesta kõnealune norm kautsjoni suurusele ülempiiri.⁵³

2.2.10. Psühhiaatrilise sundravi muutmise kord ([1-20-6639/73](#))

Riigikohus selgitas asjas nr [1-20-6639/73](#) tehtud määruses tsiviilkohtumenetluses sundravi muutmise korda.

KrMS § 402¹ lg-st 4 järeldeb, et kui tsiviilkohtumenetluses tuvastab kohus ambulatoorsel sundravil oleva inimese puhul tahtest olenematu ravi eeldused (PsAS § 11 lg 1), jätkub tema sundravi statsionaarsena, ilma et kohus peaks kriminaalmenetluse seadustikus ette nähtud korras ravivormi eraldi muutma.⁵⁴ KrMS § 402¹ lg 4 alusel muutub ambulatoorne sundravi statsionaarseks nii juhul, kui kohus otsustab tahtest olenematu ravi eelduste täidetuse üle esialgse õiguskaitse kohaldamise menetluses, kui ka siis, kui sama küsimus on arutlusel põhimenetluses.⁵⁵ Esialgse õiguskaitse rakendamise menetluses isiku sundravi statsionaarseks muutmisel tuleb puudutatud isik enne määruse tegemist ära kuulata. Samuti tuleb talle tagada esindaja hiljemalt ravirežiimi muutva kohtumääruse tegemisel.⁵⁶

Tahtest olenematu ravi kohaldamise taotluse saanud kohus kontrollib niisiis PsAS § 11 lg-s 1 nimetatud eeldusi ja selgitab välja, kas inimene on määratud ambulatoorsele sundravile (PsAS § 13 lg 1²). Mõlemale küsimusele jaatava vastuse korral sedastab kohus, et tahtest olenematu ravi kohaldamise eeldused on täidetud, kuid KrMS § 402¹ lg 4 alusel ei suundu patsient tahtest olenematule ravile, vaid tema psühhiaatriline sundravi jätkub statsionaarsena.⁵⁷ Teisisõnu ei kohalda maakohus kirjeldatud olukorras tahtest olenematut ravi, vaid muudab puudutatud isiku ambulatoorse sundravi KrMS § 402¹ lg 4 alusel statsionaarseks. Selline kohtumäärus pööratakse täitmisele TsMS § 541 lg-tes 3 ja 4 sätestatu kohaselt ning isik paigutatakse ravile sundraviteenuse osutaja juurde.⁵⁸

⁵² RKKKm [1-21-2771/86](#), p-d 12 ja 14.

⁵³ RKKKo [1-20-8210/76](#), p-d 11 ja 13

⁵⁴ RKKKm [1-20-6639/73](#), p 10.

⁵⁵ RKKKm [1-20-6639/73](#), p 15.

⁵⁶ RKKKm [1-20-6639/73](#), p 16.

⁵⁷ RKKKm [1-20-6639/73](#), p 15.

⁵⁸ RKKKm [1-20-6639/73](#), p 17.

KrMS § 402¹ lg 1 ja § 403 lg 1 alusel tuleb sundravi lõpetada või muuta ambulatoorseks kohe, kui (statsionaarse) sundravi kohaldamise alused ära langevad, kusjuures sundravi muutmise ja lõpetamise menetluse algatamiseks piisab psühhiaatri arvamusest. Tsiviilkohtumenetluses sundravi statsionaarseks pööramise määruse kaebemenetluses tühistamise korral jätkub puudutatud isiku sundravi ambulatoorsena.⁵⁹

2.2.11. Sundravile allutatava isiku osalemine sundravi menetluses ([1-21-1897/25](#))

Riigikohtu kriminaalkolleegium käsitles asjas nr [1-21-1897/25](#) tehtud määruses psühhiaatrilise sundravi kohaldamise menetluses isiku ärakuulamist ja tema ajakohase vaimse seisundi hindamist. Statsionaarne sundravi on *ultima ratio*-meede ning kohtul tuleb igal üksikjuhul kontrollida, kas see on põhjendatud ja vältimatult vajalik. Sellise hinnangu andmiseks tuleb kohtul tuvastada menetlusele allutatu ajakohane vaimne seisund ning ka ise hinnata enda poolt tajutuna isiku vaimset seisundit ja seda kohtulahendis kirjeldada. Ühtlasi tuleb isikule tagada ärakuulamisõigus.⁶⁰ Psüühikahäirega isiku kohtuistungile kutsumata jätmise nõuetekohaselt põhistamata jätmise ja sundravi põhjendatuse hindamine sellise teabe põhjal, mis ei ole enam ajakohane, on oluline kriminaalmenetlusõiguse rikkumine. Samuti peab kohus vajadusel astuma ise täiendavaid samme selleks, et vaimse häirega isiku õigused oleksid teistega võrdselt menetluses tagatud.⁶¹

2.2.12. Välisriigi kohtuotsuse ja muu asutuse otsuse tunnustamine ja täitmine ([1-21-356/28](#))

Riigikohtu kriminaalkolleegium selgitas lahendis nr [1-21-356/28](#), et KrMS § 508³⁵ lg-te 1 ja 2 kohaselt on teises EL-i liikmesriigis tehtud kohtuotsuse tunnustamine ja mõistetud karistuse täideviimine lubatud juhul, kui kohtuotsuse aluseks olev tegu on kuritegu ka Eestis või see on nimetatud KrMS §-s 489⁶. Seega ei saa kohtuotsuse täitmist tunnistada lubatavaks tegude osas, mis ei vasta nendele tingimustele.⁶²

Euroopa Liidu vabadusekaotuse tunnistust reguleerivas KrMS 19. ptk 8. jao 6. jaotises, millega võeti Eesti õigusesse üle EL-i Nõukogu raamotsus 2008/909/JSK, pole *expressis verbis* käsitletud välisriigi taotluse osaliselt lubatavaks tunnustamist. EL-i liikmesriikide vahelise kriminaalmenetlusalase koostöö üldsätted (19. ptk 8. jao 1. jaotis), täpsemalt KrMS § 489¹¹ lg 1 p-d 1 ja 2, nimetavad üksnes võimalust tunnistada liikmesriigi otsuse täitmine lubatavaks või lubamatuks. Kohtuotsuse osalise tunnustamise ja täideviimise näeb ette aga viidatud raamotsuse art 10.⁶³ Kuna kohtul on riigisisese õiguse raamotsusega kooskõlalise tõlgendamise kohustus, tuleb seda arvesse võttes tõlgendada menetluseaduse asjasse puutuvaid sätteid viisil, et EL-i liikmesriigi kohtuotsuse täitmise võib tunnistada mõne teo osas lubatavaks ning mõne suhtes lubamatuks.⁶⁴ Kui pole teada, kui suur karistus mõisteti nende tegude eest, mille puhul seadus kohtuotsuse tunnustamist ja karistuse täitmist ei välista, on vabadusekaotuse tunnistust lahendaval kohtul võimalik KrMS § 489⁹ lg 2 kui EL-i liikmesriikide vahelist kriminaalmenetlusalast koostööd reguleeriva üldsätte alusel küsida taotlevalt riigilt Justiitsministeeriumi kaudu lisateavet.⁶⁵

⁵⁹ RKKKm [1-20-6639/73](#), p 17.

⁶⁰ RKKKm [1-21-1897/25](#), p-d 7 ja 8.

⁶¹ RKKKm [1-21-1897/25](#), p 9.

⁶² RKKKm [1-21-356/28](#), p 10.

⁶³ RKKKm [1-21-356/28](#), p-d 12 ja 13.

⁶⁴ RKKKm [1-21-356/28](#), p 14.

⁶⁵ RKKKm [1-21-356/28](#), p 11.

2.2.13. Kohtuotsuse tõlkimine ja tõlke kättesaadavaks tegemine otsuse jõustumise eeldusena ([1-20-6129/42](#))

Otsuses nr [1-20-6129/42](#) selgitas kriminaalkolleegium, et kohtuotsuse tõlkimine ja tõlke kättesaadavaks tegemine eesti keelt mittevaldavale süüdistatavale on otsuse jõustumise eeldus.⁶⁶ KrMS § 10 lg 5 sõnastus on imperatiivne, mis tähendab, et lõikes nimetatud dokumendid tuleb tõlkida kahtlustatavale või süüdistatavale arusaadavasse keelde ilma eelneva taotluseta, kui on teada, et isik eesti keelt ei valda.⁶⁷ Otsus tuleb tõlkida vaid osas, mis on oluline efektiivse kaitseõiguse teostamiseks (st esmajoones kohtu põhjendused). Tõlkimata võib jätta tekstiosad, mille sisu on süüdistatavale juba varem tõlgitud. Seda, millises osas tuleb otsus süüdistatavale tõlkida, hindab kohus vastavalt juhtumi asjaoludele.⁶⁸ Kohtuotsuse eesti keelt mittevaldavale süüdistatavale tõlkimata jätmine on oluline menetlusõiguse rikkumine KrMS § 339 lg 2 tähenduses.⁶⁹

2.2.14. Kriminaalmenetluse kulude hüvitamine ([1-20-2473/58](#))

Riigikohtu kriminaalkolleegium selgitas otsuses nr [1-20-2473/58](#), et tasu, mis makstakse advokaadibüroo pidajale juristi sellise töö eest, mis vähendab eelduslikult vähemalt ligilähedaselt samas mahus advokaadist kaitsjal õigusteenuse osutamiseks kuluvat aega, on käsitatav tasuna KrMS § 175 lg 1 p 1 mõttes ja see tuleb mõistlikus ulatuses menetluskulu hulka arvata. Valitud kaitsjale makstud tasu mõistlikkuse hindamisel ja menetluskuluks lugemisel tuleb hinnata nii advokaadist kaitsja kui ka teda abistanud juristi tehtud kaitsetoimingute ajakulu ja hinna põhjendatust.⁷⁰ Riigikohus leidis ka, et arvestades osutatud õigusteenuse kvaliteeti, jäi mõistlikkuse piiridesse õigusteenuse tunnihind, mis kaitsja (vandeadvokaadi) puhul oli 170 eurot ja juristi puhul 100 eurot, millele mõlemale lisandus käibemaks.⁷¹

Lahendis nr [1-20-3046/33](#) asus kolleegium seisukohale, et kui isik algatas menetluse sellise teo kohta, mis tegelikult kuritegu ei ole, ja tegi seda pahauskselt, ei saa tema lepingulisele esindajale makstud tasu pidada kriminaalasja lahendamisel vajalikuks kuluks ega seda menetluskulu hulka arvata.⁷²

2.2.15. Kohtuliku arutamise vahetus lühimenetluses ([1-19-10054/101](#))

Riigikohtu kriminaalkolleegium selgitas lahendis nr [1-19-10054/101](#), et lühimenetluseks nõusoleku andmine ning seeläbi tunnistajate küsitlemise õigusest loobumine tähendab ühtlasi loobumist KrMS § 15 lg-s 3 sätestatust. Selle normi kohaselt ei või kohtulahend tugineda üksnes ega valdavas ulatuses isiku ütlustele, kes on muudetud KrMS § 67 kohaselt anonüümseks, tõendile, mille vahetut allikat ei olnud süüdistataval ega kaitsjal võimalik küsitleda, ega KrMS § 66 lg-s 2¹ nimetatud isiku ütlustele. Teisisõnu võib lühimenetluses tehtud süüdimõistev otsus üksnes või valdavalt rajaneda sellise tunnistaja usaldusväärseks loetud ütlustel, keda siis, kui asja lahendatakse üldmenetluses, poleks kaitsjal ega süüdistataval võimalik küsitleda.⁷³

⁶⁶ RKKKo [1-20-6129/42](#), p 11. Vt ka viidatud RKKKo [1-15-1452/311](#), p 18.

⁶⁷ RKKKo [1-20-6129/42](#), p 9.

⁶⁸ RKKKo [1-20-6129/42](#), p 12.

⁶⁹ RKKKo [1-20-6129/42](#), p 10.

⁷⁰ RKKKm [1-20-2473/58](#), p 8.

⁷¹ RKKKm [1-20-2473/58](#), p 9.

⁷² RKKKo [1-20-3046/33](#), p 46.

⁷³ RKKKo [1-19-10054/101](#), p 14.

LISA 1

Nr	Kuupäev	Asja nr	Asja sisu Riigikohtus
1	08.09.2021	1-21-2684/12	Määruskaebusest loobumise avalduse lahendamine
2	22.09.2021	1-19-7473/180	Süüteo jätkuvus ning maksejõuetuse põhjustamine
3	23.09.2021	1-20-2438/33	Tervise kahjustamisega tekitatud varalise kahju hüvitamise ulatus
4	23.09.2021	1-20-4195/40	Ähvardamine
5	27.09.2021	4-20-2732/34	Turumanipulatsioon
6	27.09.2021	4-21-950/20	<i>In dubio pro reo</i> põhimõtte kohaldamine ja tõendite hindamine
7	04.10.2021	1-21-1916/36	Apellatsioonioigusest loobumine ja apellatsiooni läbi vaatamata jäätmine
8	05.10.2021	1-20-3046/33	Teadlik eneseohustamine
9	06.10.2021	4-21-1169/43	Väärteomenetluse aegumine
10	06.10.2021	4-21-222/20	Süüteomenetluses tekitatud kahju hüvitamine
11	07.10.2021	1-17-7478/24	Teistmismenetlus ja süüteomenetluses tekitatud kahju hüvitamine
12	11.10.2021	1-20-8068/85	Vahistamistähtaja pikendamine kohtueelses menetluses
13	13.10.2021	4-21-1587/15	Tegevusloata vedu
14	14.10.2021	1-20-6639/73	Psühhiaatrilise sundravi kohaldamise menetlus
15	18.10.2021	1-21-1897/25	Sundravile allutatava isiku osalemine sundravi menetluses
16	22.10.2021	1-21-2771/68	Kolleegiumi kogu koosseisule andmise määrus
17	22.10.2021	1-20-2883/30	Lähenemiskeelu rikkumine
18	22.10.2021	1-21-4394/31	Kolleegiumi kogu koosseisule andmise määrus
19	26.10.2021	1-20-8210/76	Kautsjoni kohaldamise ja selle suuruse peale kaebuse esitamine
20	28.10.2021	1-17-7478/28	Vigade parandamise määrus
21	10.11.2021	1-21-356/28	Välisriigi kohtuotsuse ja muu asutuse otsuse tunnustamine ja täitmine

22	11.11.2021	1-20-3535/66	Mittevaralise kahju hüvitamise põhimõtted kriminaalmenetluses
23	16.11.2021	1-20-1503/80	Karistuste liitmine
24	18.11.2021	4-21-1358/24	Tubakatoote käitlemise korra rikkumine
25	19.11.2021	4-21-2430/19	Karistusregistri kannete õiguslik tähendus
26	19.11.2021	1-20-6129/42	Kohtuotsuse tõlkimine ja tõlke kättesaadavaks tegemine eesti keelt mittevaldavale süüdistatavale otsuse jõustumise eeldusena
27	25.11.2021	4-21-1308/48	Süüteo aegumine
28	09.12.2021	1-20-2473/58	Kriminaalmenetluse kulude hüvitamine
29	15.12.2021	1-19-10054/101	Kohtulahend lühimenetluses
30	17.12.2021	1-21-2771/86	Tõkendi vaidlustamine
		Eriarvamus: 1-21-2771/87	
31	23.12.2021	1-19-7453/106	Kanepi kasvatamise karistusõiguslikud eripärad